

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska   Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniewski   Teresa Romer
Janusz Grzelak   Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Elżbieta Czyż
Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

Warszawa, 19 maja 2016 r.

10AG/2016/PSP/MSt/MK

Szanowna Pani

Anna Zalewska

Minister Edukacji Narodowej

Al. J. Ch. Szucha 25

00-918 Warszawa

Helsińska Fundacja Praw Człowieka („HFPC”) pragnie zwrócić się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o podjęcie stosownych działań o charakterze generalnym w zakresie opisanego poniżej problemu prawnego.

Do HFPC z prośbą o pomoc zwróciła się osoba będąca absolwentem polskiego liceum ogólnokształcącego, która uzyskała dyplom International Baccalaureate („IB”) wydany przez International Baccalaureate Organization w Genewie. Szukający pomocy u HFPC kilka lat po uzyskaniu ww. dyplomu postanowił wziąć udział w rekrutacji na studia medyczne na Gdańskim Uniwersytecie Medycznym. W omawianym postępowaniu rekrutacyjnym brane są pod uwagę wyniki maturalne z biologii i chemii. Posiadanie oceny z chemii stanowi więc warunek rekrutacji na studia medyczne na Gdańskim Uniwersytecie Medycznym. Nadawca listu do HFPC na dyplomie IB nie posiadał oceny z chemii, w związku z czym chciał podejść do egzaminu maturalnego z tego przedmiotu na poziomie rozszerzonym.

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna („OKE”) w W. odmownie ustosunkowała się do deklaracji maturalnej, informując, że do egzaminu nie mogą podchodzić osoby, które spełniają warunki określone w art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹ („u.s.o.”). OKE nie podała jednocześnie podstawy prawnej takiej decyzji. Podobne stanowisko w tej sprawie zajęła Centralna Komisja Egzaminacyjna („CKE”).

¹ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425).

W naszej ocenie taka postawa organu centralnego narusza konstytucyjne prawo do nauki oraz do powszechnego i równego dostępu do wykształcenia, unormowane kolejno w art. 70 ust. 1 oraz ust. 4 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Mając na względzie kompetencje nadzorcze nad działalnością CKE, które przyznane są na mocy art. 9d u.s.o. Ministrowi Edukacji Narodowej, zasadne zdaniem HFPC byłoby podjęcie przez Panią Minister działań w omawianej sprawie.

Zgodnie z art. 44 ust. 1 zpp u.s.o. absolwent, który posiada świadectwo dojrzałości uzyskane po zdaniu egzaminu dojrzałości przeprowadzanego dla absolwentów ponadpodstawowych szkół średnich, ma prawo przystąpić do egzaminu maturalnego, w części pisemnej albo w części pisemnej i w części ustnej, z wybranego przedmiotu albo wybranych przedmiotów, z których jest przeprowadzany egzamin maturalny, zgodnie z przepisami obowiązującymi w roku, w którym przystępuje do egzaminu maturalnego.

CKE w omawianej sprawie w swojej odpowiedzi na zażalenie, powołała się na ten przepis, uznając, że nie może on być interpretowany rozszerzająco i odnosi się jedynie do osób zdających egzamin maturalny zdawany do 2004 r. w liceach ogólnokształcących oraz do 2005 r. w technikach. Jak wskazuje jednak doktryna:

(...)celem komentowanego przepisu jest jego dostosowanie do potrzeb tych osób, które ukończyły szkołę ponadpodstawową w dawnym ustroju szkolnictwa i uzyskały świadectwo dojrzałości w wyniku zdania egzaminu dojrzałości (tzw. stara matura). Przyczyny ustanowienia regulacji prawnej art. 44zpp są w zasadzie te same co poprzednio: chodzi o stworzenie możliwości uzyskania odpowiednich wyników maturalnych głównie pod kątem potrzeb rekrutacji do wyższych uczelni. Ponadto istotnym motywem ustawodawcy była równość traktowania wszystkich absolwentów posiadających wykształcenie średnie zgodnie z art. 11a ust. 4, bowiem w starym systemie maturalnym nie było możliwości poprawienia wyniku lub zdania przedmiotu w trybie "uzupełnienia" świadectwa dojrzałości.²

Zwracający się o pomoc do HFPC uzyskał dyplom IB jeszcze w czasie obowiązywania tak zwanej tzw. starej matury. Należy zauważyć, że zgodnie z art. 93 u.s.o matura międzynarodowa IB (International Baccalaureate) jest równoważna krajowej maturze w procesie rekrutacji na studia na polskich uczelniach. Należy więc uznać, że jeżeli uznano maturę międzynarodową za potwierdzającą wykształcenie średnie oraz dającą możliwość do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe w Rzeczypospolitej Polskiej, to dalsze uprawnienia z tym związane, takie jak możliwość zdawania matury z dodatkowego przedmiotu (zgodnie z art. 44zpp u.s.o), nie powinny być jednostce odbierane.

Podobne stanowisko zdaje się zajmować Gdański Uniwersytet Medyczny, który w korespondencji elektronicznej wskazał zwracającemu się do HFPC możliwość udziału w procesie rekrutacji z wynikiem z matury międzynarodowej IB oraz uzupełniająco, z wynikiem z chemii na poziomie rozszerzonym zdawanym w systemie polskiej matury.

Warto także wskazać, że matura międzynarodowa IB składa się z egzaminów z języka ojczystego, matematyki oraz języka obcego. Dodatkowo abiturienti muszą zdać egzaminy z trzech przedmiotów do wyboru. Obowiązkowa matura krajowa obejmuje zaś egzaminy z przedmiotów: język polski, matematyka, język obcy. Poza tym egzaminowany musi

---

² Pillich Mateusz, *Ustawa o systemie oświaty*. Komentarz, wyd. VI, LEX 2015.

obowiązkowo zdać maturę z co najmniej jednego dodatkowego przedmiotu na poziomie rozszerzonym. Nietrudno zauważyć, że przedmioty obowiązkowe dla obu rodzajów matury są praktycznie jednakowe. Zdaje się więc, że nie ma przeciwwskazań, żeby osoby posiadające dyplom IB uzyskany po ukończeniu polskiego liceum ogólnokształcącego nie mogły skorzystać z dobrodziejstwa art. 44 zpp u.s.o.

OKE odpowiadając na zarzuty osoby, która zwróciła się o pomoc do HFPC, wskazała art. 169 ust. 4 ustawy z dnia o szkolnictwie wyższym³. Według OKE „(...)dla osób posiadających świadectwo uzyskane za granicą (w tym dyplom IB), uczelnia może przeprowadzić dodatkowe egzaminy wstępne - zgodnie z zasadami rekrutacji danej uczelni”. W dosłownym brzmieniu art. 169 ust. 4 Ustawodawca nie konkretyzuje jednak, że dyplom IB jest objęty zakresem tego przepisu, jest to jedynie interpretacja OKE. Art. 169 ust. 4 ustawy o szkolnictwie wyższym ma na celu możliwość sprawdzenia takich umiejętności rekrutujących, które nie pokrywają się z zakresem przedmiotów maturalnych. Dotyczy to przede wszystkim szkół artystycznych i sportowych. W ostatnim zdaniu przepisu wyraźnie podkreślono, że „egzaminy te nie mogą dotyczyć przedmiotów objętych egzaminem maturalnym”. Treść art. 169 ust. 4 należy odczytywać w kontekście ust. 7 tego artykułu:

Przepisy ust. 3 i 4 dotyczące egzaminu maturalnego oraz jego wyników stosuje się odpowiednio do egzaminu zagranicznego potwierdzonego świadectwem lub innym dokumentem uznanym w Rzeczypospolitej Polskiej za dokument uprawniający do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe zgodnie z art. 93 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, egzaminu zagranicznego, jeżeli wynikające z niego uprawnienie do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe zostało potwierdzone w Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z art. 93a tej ustawy, oraz egzaminu zagranicznego potwierdzonego świadectwem lub innym dokumentem, dyplomem IB lub dyplomem EB, o których mowa w art. 93 ust. 1 tej ustawy, oraz wyników tego egzaminu.

W związku z tym należy zauważyć, że dyplomu IB nie można uznać za wyjątek w rozumieniu art. 169 ust. 4 ustawy o szkolnictwie wyższym, ponieważ jest on zwolniony z procedury uznania lub potwierdzenia wykształcenia lub uprawnień do kontynuacji nauki na mocy art. 93 u.s.o. i obejmuje przedmioty objęte egzaminem maturalnym, pomimo że zdawane są one w innym trybie. Ponadto uczniowie uzyskujący dyplom IB w polskiej szkole uzyskują świadectwo jej ukończenia, to znaczy zostają absolwentami polskiej szkoły średniej z dyplomem matury międzynarodowej IB, równoważnym polskiemu egzaminowi maturalnemu.

Należy także wskazać, że Gdański Uniwersytet Medyczny zrezygnował z przeprowadzania egzaminów wstępnych z medycyny. Jediną drogą, aby uczestniczyć w procesie rekrutacji na medycynę jest zdanie egzaminu maturalnego z chemii. Przykład w omawianej niniejszym liście sprawie pokazuje, że nie w każdym przypadku umożliwia się chętnym zdanie odpowiedniego egzaminu wstępnego, umożliwiającego uczestniczenie w rekrutacji na równorzędnych zasadach. Wprowadzenie lub zniesienie egzaminu wstępnego w toku rekrutacji na studia uzależnione jest od władz uczelni.

Podkreślić także należy, że w świetle uzyskanych przez HFPC informacji, niemożliwe jest podejście do egzaminu w trybie matury IB z tzw. „wolnej stopy”. International Baccalaureate

---

³ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365).

Organization w Genewie wymaga od uczniów chcących uzyskać dyplom IB wcześniejszego ukończenia kursu w ramach określonego przedmiotu (sfinalizowania określonej liczby godzin na kursie teorii wiedzy oraz kursie praktycznym, napisanie eseju itd.) i szkoła realizująca program IB nie może zezwolić na przystąpienie do matury bez spełnienia tego warunku. Ukończenie kursu z niektórych przedmiotów wiąże się z koniecznością podjęcia dodatkowych działań ze strony dyrekcji szkoły realizującej program IB, w kwestii zapewnienia, np. odpowiednich warunków BHP podczas udziału w zajęciach laboratoryjnych. HFPC uzyskała także informacje, że podejście do egzaminu w sesji IB zawsze wiąże się także z dodatkowymi opłatami (np. opłatą rejestracyjną) uzależnionymi od cennika International Baccalaureate Organization na dany rok. Ponadto, w świetle uzyskanych informacji, szkoły nie mają obowiązku przyjąć osób spoza danej szkoły chcących podejść do egzaminu w trybie IBO.

Mając na uwadze powyższe informacje, zdaniem HFPC należy zastanowić się, czy stanowisko OKE i CKE, prezentujące, m.in. zawężającą wykładnię art. 44 zpp u.s.o., jest zgodne z wymogami konstytucyjnego prawa do nauki.

Jak zauważa W. Skrzydło „w dziedzinie kulturalno-oświatowej najbardziej istotne jest prawo do nauki, adresowane do najszerszych kręgów społeczeństwa, nie ogranicza się ono bowiem tylko do dzieci i młodzieży”⁴. Prawo do nauki jest samoistnym, klasycznym prawem socjalnym, które rodzi roszczenie jednostki wobec władz państwa o udostępnienie szeregu instytucji, które pozwoli na realizację tego prawa. Jak wskazuje L. Garlicki, na treść tego prawa składają się: możliwość zdobywania wiedzy, kształcenia prowadzonego w zorganizowanych formach, w sposób regularny i ciągły obejmującego najpierw kanon podstawowy wiadomości ogólnych, a następnie umożliwiającego uzyskanie pogłębionej wiedzy specjalistycznej, kończonego uzyskaniem odpowiednich świadectw⁵.

Art. 70 ust. 4 Konstytucji reguluje prawo do bezpłatnej nauki i obliguje władze publiczne do zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia. Równość oznacza tutaj, że powinno zapewnić się wszystkim jednakowe szanse podjęcia nauki w szkole każdego szczebla i każdego typu, a wszelkie różnicowania o dyskryminacyjnym charakterze powinny być zakazane. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny:

Wynikająca z art. 70 ust. 1 Konstytucji RP gwarancja równego dostępu do wykształcenia wyraża z jednej strony zakaz ustanawiania takich regulacji, które ograniczałyby możliwość korzystania z tego wykształcenia przez określone grupy osób, z drugiej strony obliguje państwo do usuwania faktycznych barier i ograniczeń w korzystaniu z systemu edukacji publicznej.⁶

Ponadto, Trybunał Konstytucyjny, badając zgodność z Konstytucją uregulowań odpłatności za studia w uczelniach publicznych, stwierdził także, że:

Nie ulega wątpliwości, że związanie z funkcją publicznej szkoły wyższej zasady bezpłatnego nauczania jest wyrazem określonej koncepcji partycypacji państwa (władzy publicznej) w realizacji zadań określonych przez Konstytucję, a związanych z kształtowaniem takiego systemu edukacji, który zapewnić będzie w najpełniejszy sposób

⁴ Skrzydło Wiesław, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. VII, LEX 2013.

⁵ L. Garlicki, *Komentarz do art. 70 Konstytucji (w:) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz.*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 1999.

⁶ Por. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 listopada 1999 (sygn. akt. TS 97/99).

*powszechny i równy dostęp do studiów. Bezpłatność nauki przyjęta jako zasada w publicznej szkole wyższej nie wyczerpuje wszystkich środków, które pozostają w dyspozycji państwa i które wynikają z konstytucyjnych obowiązków władzy publicznej w związku z realizacją prawa do nauki (w tym przede wszystkim prawa do równego i powszechnego dostępu do wykształcenia). Na tle całości regulacji zawartych w art. 70 Konstytucji w pełni uzasadnione jest twierdzenie, że powinności władzy publicznej związane z urzeczywistnieniem prawa do nauki są znacznie szersze i wykraczają w istotny sposób poza granice określone w art. 70 ust. 2. (...)*⁷

Uczniowie klas realizujących program IB decydują się na ten krok z wielu powodów, m.in. z uwagi na możliwość intensywnej nauki języka, wypróbowania nowej formy zajęć, a także ze względu na potencjalnie większe możliwości, które daje uzyskanie dyplomu IB, np. w rekrutacji na studia poza granicami Polski i Europy. Niecelowym byłoby uznanie dyplomu wydawanego przez International Baccalaureate Organization za równoważny z polską maturą w toku rekrutacji na studia w Polsce na mocy art. 93 u.s.o. i jednocześnie ograniczenie absolwentom klas IB drogi do nauki na polskich uczelniach.

Należy także podkreślić, że sytuacja życiowa osób uczących się początkowo w systemie IB może z biegiem czasu znacznie się zmienić. Sytuacja materialna tych osób może ulec pogorszeniu, w związku z czym mogą one nie być w stanie ponieść kosztów, m.in. opłaty rejestracyjnej wg stawek IBO. Również sytuacja życiowa (np. podjęta działalność zawodowa) może uniemożliwiać takim osobom uczestnictwo w kursie z przedmiotu realizowanym w systemie IB. Mając to na względzie, zagwarantowanie prawa do zdawania egzaminu maturalnego z dodatkowego przedmiotu może okazać się jedynym sposobem zapewnienia tym osobom efektywnego dostępu do procesu rekrutacji na uczelnie wyższe w Polsce.

Ze względu na niecelowość i dyskryminacyjny charakter takiego stosowania prawa, jakie zostało zaproponowane przez OKE oraz CKE w sprawie, należy stwierdzić, że absolwenci polskich szkół, którzy zdawali matury międzynarodowe IB powinni mieć także zagwarantowane prawo do zdawania egzaminu maturalnego z dodatkowego przedmiotu na mocy art. 44 zzp u.s.o.

HFPC pragnie podkreślić, że omawiany w niniejszym liście problem prawny może potencjalnie dotyczyć bardzo szerokiego kręgu osób. Należy wskazać, że w świetle udostępnianych przez International Baccalaureate Organization statystyk, grono Polaków ubiegających się o uzyskanie dyplomu IB jest stosunkowo liczne (w 2014 r. – 1040; w 2015 r. – 1130 osób⁸). Należy spodziewać się, że ten trend, z uwagi na prestiż matury IB, prawdopodobnie zostanie utrzymany.

Mając na uwadze powyższe rozważania, HFPC apeluje do Pani Minister o podjęcie działań o charakterze generalnym mających na celu usunięcie nieprawidłowości i niejasności związanych z opisanym wyżej problemem prawnym. Żywimy nadzieję, że podjęte przez Ministerstwo Edukacji Narodowej działania w pełniejszym zakresie realizować będą zasadę konstytucyjnego prawa do nauki oraz do powszechnego i równego dostępu do wykształcenia

⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 czerwca 2014 r. (sygn. akt K 35/11).

⁸ *Number of Candidates by Nationality* odpowiednio w *The IB Diploma Programme Statistical Bulletin May 2014* (dostępne pod adresem: <http://www.ibo.org/contentassets/bc850970f4e54b87828f83c7976a4db6/may-2014-stats-bulletin.pdf>; data dostępu: 17 maja 2016 r.) oraz w *The IB Diploma Programme Statistical Bulletin May 2015* (dostępne pod adresem: <http://www.ibo.org/contentassets/bc850970f4e54b87828f83c7976a4db6/dp-2015-may-stats-bulletin.pdf>; data dostępu 17 maja 2016 r.).

również w stosunku do osób, które swoją ścieżkę edukacyjną początkowo realizowały w systemie matury międzynarodowej IB.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

2 stycznia 2018 r.

Piotr Kłodoczny

Dr Piotr Kłodoczny

Sekretarz Zarządu

Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Danuta Przywara

Danuta Przywara

Prezes Zarządu

Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

